

Vì tôi, Sài Gòn bao giờ cũng là... Sài Gòn, cái tên thành phố Hồ Chí Minh, khi còn là Việt Nam, chỉ là cái tên tôi buớc phố đi sống trên những giầy tôi, đến tôi...

Cho đến ngày rời Sài Gòn, rời Việt Nam ra đi bắt đầu là những ngày, tôi đã sống ở Sài Gòn gần 40 năm - 34 năm liên tục kể từ 1975 đến 2009 và một vài năm không liên tục trước 1975. Một quãng thời gian dài cho một đời người để thành phố này, với tôi, đã trở thành gần bó mãi mãi. Khi nói chuyện với mọi người bao giờ tôi cũng nhận mình là người Sài Gòn, cho dù tôi không sinh ra và có thể, cũng sẽ không sống những ngày cuối đời tôi đây.

Bao nhiêu năm sống ở Sài Gòn, hàng chục lần tiễn bạn bè, người thân rời bỏ thành phố và cũng hàng chục lần đón những người đi xa trở về, đến cuối cùng chính mình cũng ra đi, chạ biệt đến khi nào mới quay về, đến cuối cùng chính mình cũng trở thành một người ôm nỗi nhớ những người Sài Gòn đã đi trong nỗi nhớ những chung một đời với Việt Nam đã trở thành xa vắng.

Vì tôi, Sài Gòn bao giờ cũng là... Sài Gòn, cái tên thành phố Hồ Chí Minh, khi còn là Việt Nam, chỉ là cái tên tôi buớc phố đi sống trên những giầy tôi, đến tôi... Vì tôi, Sài Gòn luôn luôn là một thành phố đặc biệt, mà quá thời, tôi vượt trí địa lý, lịch sử cho đến văn hóa Sài Gòn, tính cách con người Sài Gòn... đã làm nên cái đặc biệt của thành phố này so với những thành phố khác của Việt Nam.

1. Sài Gòn bốn mùa.

Một thành phố đầy những mặt đất ngập, mưa thuận, bốn mùa, những ngang.

Đi với những ai chưa từng ghé qua Sài Gòn rời là tôi trong một thời gian ngắn, những người đi xa nhiều năm mới trở về thăm lại thành phố, hay những du khách nước ngoài đổ bộ qua Sài Gòn trong một chuyến du lịch... những chiếc xe máy của Sài Gòn trong cái bốn mùa của nó. Đó là một thành phố ồn ào, đông đúc, xô bồ, bấp bảm, với những con đường luôn luôn đông nghịt xe cộ, người đi lại ngược xuôi hối hả. Nổi bật xe, rồi tại nơi giao thông ở thành phố này và trên các đường phố này nói chung, đã trở thành một nỗi đau cho tất cả mọi người, khi con số nạn nhân tử vong vì tai nạn giao thông hàng năm lên đến hơn 13.000 người trên tổng dân số khoảng 86.000.000 người! Những con đường đầy đất mặt đường xe cộ, những vỉa hè đầy đất người buôn bán, đi lại, ăn uống, xả rác... tối sáng sớm đến đêm khuya... Hết mùa mưa con đường trong thành phố trở thành những khu phố kinh doanh, hết mùa mưa ngôi nhà ngoài mặt tiền cho đến trong những con hẻm sâu dưới mặt của buôn bán, làm dịch vụ... Rồi hiếm hoi tìm thấy một con đường yên tĩnh hay những ngôi biệt thự villa có sân vườn một thời là niềm tự hào của "Sài Gòn-hòn ngọc Viễn Đông". Những ngôi biệt thự quý phái đã trở thành cửa hàng, cửa hàng, thành các loại nhà phố, cửa hàng, quán xá, showroom...

Người đi xa lâu năm trở về bằng khuôn mặt là những con đường với hai vòm lá me xanh những hoa thơm ngát những người lan thuở nào của Sài Gòn. Những xác mạng nhện, đến những người làm cũng không ít, những người như chúng ta quan tâm đến việc trồng thêm nhiều cây xanh trên đường, người đi cây cũ bỏ đi và trồng mới, đến bốn mùa, thành phố đã nóng nóng càng

thêm nóng. Không ch nh ng con đ ng xanh bóng me, s lãng m n đ ng nh cũng ngày càng tr nên hi m hoi trong cu c s ng c a ng i Sài Gòn hôm nay. Còn m y ai bây gi vì yêu hình nh c a m t ng i con gái “ em tan tr ng v ôm nghiêng t p v , tóc dài tà áo v n bay” đ r i “em tan tr ng v anh theo Ng v tr a tr a chi u chi u...” mãi mà ch ng dám nói m t câu?

Sài Gòn, đó là m t thành ph b n b , ng n ngang, đã và đang thay đ i t ng ngày. Nh ng buiding, c a hàng, căn h m i không ng ng m c lên v i đ lo i ki n trúc x u có đ p có. Nh ng con đ ng h t đào lên l i l p xu ng, h t m r ng l i phân lu ng, h t “th nghi m” lát g ch con sâu m t th i l i đ n th nghi m tr ng cau, làm đ i phân cách m i r i l i phá b , tr đèn giao thông m i l p ch a k p h đã l i thay m i... Toàn nh ng “th nghi m” lãng phí ti n t c a dân mà cũng ch ng th y ai đ ng ra ch u trách nhi m gì và thành ph thì cũng ch ng đ p đ gì h n.

Sài Gòn, đó là m t thành ph đ y nh ng m t đ i l p, mâu thu n-nh h u h t các thành ph l n trong nh ng qu c gia đang trên đà phát tri n, đ i thay. Đ i l p gi a cũ và m i - v n còn l i đây nh ng ngôi nhà có tu i th hàng trăm năm, nh ng khu ph c Ch L n, nh ng dinh th , nhà th đ c xây t th i Pháp bên c nh nh ng building ki n trúc m i hi n đ i; trên đ ng ph ng i ta v n nhìn th y nh ng chi c xe Vespa c , xe Velosolex, xe honda 67, xe h i mui tr n ki u c bên c nh nh ng chi c @, Dylan, Mescedes đ i m i nh t; nh ng nhà hàng sang tr ng v i nh ng ng i b i ăn m c l ch s cài n trên c áo bên c nh nh ng ti m ch p ph , ti m ăn nh c a ng i Hoa v i ông ch c i tr n, m c chi c qu n l ng và cung cách ph c v nh t bao nhiêu năm tr c; nh ng chi c áo dài thi u n th t tha v i mái tóc dài e p bên c nh nh ng chi c áo hai dây, h r n đi cùng mái tóc nhu m đ màu... Đ i l p gi a đ ng và tĩnh - bên c nh th gi i c a nh ng vũ tr ng, café nh c tr , quán nh u n ào là không gian yên tĩnh c a nh ng ngôi chùa, th vi n, m t kho ng không gian bu i sáng trong công viên n i các ông c v h u bình th n ng i đ c báo nghe chim hót... Đ i l p trong s giàu-nghèo, sang tr ng-bình dân t n t i kh p n i. K bên nh ng khách s n, nhà hàng, vũ tr ng sang tr ng ó ng i ta có th đ t hàng đ ng ti n cho m t b a ăn nh u hay m t cu c vui v i r u u ngo i, thu c l c tính giá hàng trăm dolla là hình nh nh ng ng i lao đ ng nghèo v i gánh ve chai l c lè gi a tr a n ng g t, gánh khoai lang đ u ph ng r ti n hay nh ng em bé v i m t x p vé s trên tay lang thang c ngày ki m đ c ch ng m i ngàn ch a b ng m t lon bia l nh ng i khác đang u ng, hay hình nh nh ng ng i ph i leo lên nh ng cây me cao chót vót bên đ ng hái me bán đ ki m ít ngàn ti n g o, nh ng ng i ngày đêm c m m t trên nh ng bãi rác kh ng l , ki m s ng t rác... K bên nh ng beauty salon sang tr ng, d ch v massage, chăm sóc da, t m Spa... ó khách hàng b ti n tri u và đ c chăm sóc nâng niu v i đ m i tiêu chu n c u k , là d ch v đ m bóp đ o l đ ng ng i khách hàng ch ph i b ra năm, m i ngàn, ng i ho c n m ngay trên l đ ng! Và không ít con đ ng Sài Gòn, bên ngoài là d y nhà ph sang tr ng l ch s , vào bên trong là nh ng con h m lao đ ng ngo n nghèo v i m c s ng khác h n nh thu c v hai th gi i khác.

Sài Gòn - m t thành ph cái gì cũng có. T cái đ t nh t đ n cái r nh t, sang tr ng nh t đ n bình dân nh t, đáp ng m i nhu c u đa đ ng khác nhau trong xã h i. T ăn u ng vui ch i gi i trí đ n h c hành. Sài Gòn h c cái gì cũng có ng i đ y và đ y cái gì cũng có ng i h c, v i đ lo i b ng c p, khoá h c, giá c và ch t l ng khác nhau. Nh ng có nh ng cái nhi u khi ki m mãi không ra mà không ai có th hình dung n i m t đ i u phi lý nh v y l i t n t i - ch ng h n nh đi tìm m t cái toilet công c ng Sài Gòn! Xin th a v i b n, không d d dàng gì đâu. L i th c m c: chính quy n nhi u vi c quá nên quên đã dành, còn ng i Sài Gòn v n r t nh y trong kinh

doanh sao không ai nghĩ đến vì c kinh doanh toilet công cộng ở Sài Gòn nhé.

Sài Gòn - một thành phố năng động, đầy sôi nổi, ở đó mọi cái mới đều được tiếp nhận một cách hối hả và nhanh. Những lĩnh vực nghệ thuật mới: quảng cáo, thiết kế đồ họa, tổ chức event, thiết kế thời trang, hoạt động đa truyền thông... Những mặt hàng tiêu dùng, tiêu khiển mới: từ các đồ đi đến những đồ chơi cho đến trò giải trí hip-hop của giới trẻ... Những người Sài Gòn đã chấp nhận cái mới và cũng đã chấp nhận sự đa dạng, khác nhau trong quan điểm, cách sống cách nghĩ của những người khác. Một quan chức, một nghệ sĩ trí thức, và một anh đẹp xịch lô có thể ngồi bên nhau và chia sẻ nhau trong cuộc họp, tranh luận với nhau và nếu ý kiến có khác nhau thì “cũng có sao đâu”. Tinh thần phóng khoáng dân chủ đó là một nét đáng quý của người Sài Gòn. Cũng nhận chung với Sài Gòn còn là một thành phố có đầy đủ những nhu cầu của một thành phố hiện đại: đi đến những địa điểm và internet được sử dụng khắp nơi, dù rằng có những mặt tiêu cực của nó. Dù cái nhìn của số đông bây giờ, giá trị của một con người nhiều khi không nằm ở nhân cách, tri thức thực sự của người đó mà là ở việc xét trên giá trị cái đi đến những địa điểm đang dùng, chiếc xe họ đang đi, hay ngôi nhà họ đang ở! Lớp học tiếng Anh mở ra khắp nơi, gần 50% người Sài Gòn có thể giao tiếp bằng tiếng Anh, nhất là ở những khu phố thông thương xuyên có người nước ngoài như khu phố Tây balô trên đường Phạm Ngũ Lão, Bùi Viện. Và trên hết là sự luân chuyển rất nhanh của dòng tiền - cũng là một tiêu chuẩn của một thành phố hiện đại.

Những mặt tiêu cực những cảm nhận đó cũng chỉ là Sài Gòn bề nổi mà thôi. Sài Gòn mang trong lòng nó một chân dung khác hẳn, những vẻ đẹp khác hẳn mà chỉ khi nào lâu tại thành phố này người ta mới cảm nhận được.

2. Sài gòn bề sâu.

Sức sống thật sự của Sài Gòn. Tính cách, đời sống nội tâm của con người Sài Gòn.

Sài Gòn không chỉ là những building mới xây, những nhà hàng, vũ trường, khu ăn chơi hào nhoáng... Sài Gòn cũng không chỉ là một bề mặt đang biến đổi. Sài Gòn còn là đời sống với hệ tuần hoàn, là những con hẻm nhỏ ngoằn ngoèo, những khu xóm lao động bên kênh rạch hay nằm sâu trong khu vực Chợ Lớn, quận 6, quận 8, quận 11... nơi những người dân lao động cần cù chày ăn uống bữa, cần cù làm ra đời sống phẩm, vật dụng nhỏ nhọc khác nhau cho thành phố.

Nếu nhìn từ một góc độ là một “melting-pot của thế giới” thì Sài Gòn, có thể gọi là một “melting-pot của Việt Nam” và sức sống thật sự của Sài Gòn nằm trong cái đặc điểm này, được thể hiện ngay từ “đời sống” kiến trúc bên ngoài. Sài Gòn là nơi hội tụ của rất nhiều phong cách kiến trúc khác nhau - có thể tìm thấy ở Sài Gòn, những tòa nhà dinh thự mang bề ngoài kiến trúc Đông Dương do người Pháp xây dựng từ cuối thế kỷ 19, đầu thế kỷ 20 như Nhà thờ Đức Bà, UBND thành phố, Bảo tàng Cách mạng, trường Marie-Curie, Nguyễn thị Minh Khai, Lê Quý Đôn, Lê Hồng Phong..., những khu chùa cổ rất đẹp của người Hoa, người Việt, những công trình kiến trúc do các kiến trúc sư người Việt thiết kế những năm 60-70 và hiện đại và rất Á Đông và đặc biệt phù hợp với khí hậu của một xứ nhiệt đới như Dinh Độc Lập, Thủ viện Tổng

Hồ p, Trờ ng Đ i H c Y Khoa, trung tâm IDECAF... cho đ n nh ng công trình, nhà c có ki n trúc hi n đ i m i xây sau này... Đi sâu vào đ i s ng muôn m t c a Sài Gòn, càng th y rõ tính ch t “melting pot” đó - thành ph dung n p t t c , thâu nh n t t c m i ngu n nhân l c đ n t m i n i trên đ t n c, t o c h i b ng nhau cho t t c m i ng i. Có th k ra r t nhi u con ng i g c gác t n i khác, đã đ n ki m s ng, l p nghi p và thành danh trong nhi u lĩnh v c khác nhau t i Sài Gòn, đ c bi t là trong lĩnh v c văn h c ngh thu t. K t sau năm 1975 cho đ n nay, dòng thác ng i t ngoài B c nói chung và t Hà N i ti p t c đ vào Sài Gòn - dân nghèo n nông thôn, t nh l thì vào Sài Gòn lao đ ng ki m s ng, t o thành t ng nhóm đ ng h ng cùng làm m t ngh nh bán mì gõ, đ u hũ gánh, b p xào..., ng i Hà N i thì vào Sài Gòn m công ty t nhân, gi i văn ngh thì tìm công danh trên con đ ng ca hát, làm ng i m u, đóng phim...

S c s ng c a Sài Gòn đ c t o nên còn b i vì không m t n i nào khác VN có m t khu v c kinh t t nhân m nh m nh đ y và m t c ch x h i hóa đ c th c thi nhanh chóng nh t, hi u qu nh t nh đ y.

Sài Gòn là đ t h i t . Ng i Sài Gòn t lâu đã quen v i vi c chung s ng hoà bình gi a nh ng ng i t m g i là khác x , khác quê. Do v y ng i Sài Gòn có tính cách c i m , không b o th , d hoà đ ng, bình dân, hào phóng, r ng rãi. Ng i Sài Gòn g n nh luôn luôn đi đ u trong m i phong trào có tính cách x h i t thi n - t m t tr ng h p th ng tâm đ c đ a lên báo, m t hoàn c nh c n đ c giúp đ , m t sinh viên c n đ c ti p s c đ n tr ng, cho đ n lũ l t i mi n Trung, thiên tai i đầu đó, hay phong trào ký tên vì công lý, vì các n n nhân ch t đ c màu da cam... Bên đ i cái v b ngoài nh vô tình không ai đ ý đ n ai c a ng i Sài Gòn - r t đ làm ch nh lòng nh ng ng i nh p c m i đ n Sài Gòn, ng i Sài Gòn bao gi cũng mau m n, s n lòng chia x n i đau c a ng i khác. Nh ng ng i Sài Gòn cũng h i h t mau quên. C n i đau l n s b t công, m i hôm qua còn làm ng i ta đau đ n b ng b ng ph n n thì ngày hôm sau, cu c s ng b n b đã cu n ng i ta đi. Cái s mau quên đó còn th hi n ngay trong thái đ v i chính nh ng giá tr tài s n v t ch t l n tinh th n c a Sài Gòn mà các th h đi tr c đã t o đ ng nên và đ l i - nh ng i ta s n sàng đ p b không th ng ti c nh ng khu nhà, bi t th x a đ xây lên nh ng công trình m i ch ng h n. C ng thêm cái thói nghĩ ng n mà không nhìn xa trong ki n trúc quy ho ch và nhi u m t khác c a gi i lãnh đ o đã t o nên h qu m t thành ph b n b , ng n ngang, ch p vá nh hi n t i.

Trong đ i s ng văn hóa ngh thu t c a Sài Gòn, có m t b n i v i nh ng t đi m ca nh c tràn ng p lo i nh c tr , nh c “th i trang”, nh ng quán bar phòng trà, sân kh u t u hài l n chính k ch v n sáng đèn đêm đêm, nh ng show di n th i trang, các c a hàng sách v n đ y p sách m i in các lo i, là nh ng tác ph m văn h c “chính th ng” hay “l p h i” đ c công nh n b i nhà n c... Và có m t đ i s ng văn hoá ngh thu t khác, l ng l , âm th m sinh sôi và t n t i, nh ng phong phú, hi n đ i và r t đ d i. Đó là nh ng tác ph m văn h c ngh thu t “ngoài lu ng” hay “l trái”, v i nh ng nhà th , nhà văn, ho sĩ... mà tác ph m c a h không (ho c ch a) th công b r ng rãi, ch trong gi i bi t v i nhau ho c ch xu t hi n trên m ng internet, i bên ngoài n c. Đó là nh ng Cung Tích Bi n, Nguy n Vi n, Tr n Ti n Dũng, Th n Nhiên, Nguy n Qu c Chánh, Lý Đ i, Bùi Chát v.v...

Cũng ch có Sài Gòn m i có nh ng nhà xu t b n “ngoài lu ng” theo ki u ng i sáng tác t in, t xu t b n nh nhà xu t b n Gi y V n c a nhóm Lý Đ i-Bùi Chát, nhà xu t b n C a c a nhóm

Trở nh Cung, nhà xu t b n Gió c a nh c sĩ Tu n Khanh... ở đây, m t l n n a, ng i ta l i b t g p cái tính ch t giao thoa, “melting pot” trong đ i s ng v t ch t l n văn hoá tinh th n c a Sài Gòn. Văn ch ng h i ho c a Sài Gòn (và c a mi n Nam) may m n có đ c s giao thoa gi a nhi u lu ng nhi u dòng khác nhau - dòng mi n Nam tr c 1975, dòng mi n B c tr c 1975, dòng văn ch ng ngh thu t th ng nh t sau 1975, dòng văn h c ngh thu t h i ngo i sau 1975...

3. Sài Gòn trong tôi

Ng i n c ngoài m i đ n Sài Gòn có th th y thành ph này sao mà xô b , h n đ n. N u so v i Hà N i có cây, h , ph c ... hay Hu có thiên nhiên tĩnh l ng, lãng t m phai màu th i gian... Sài Gòn d ng nh không có gì đ nh . Và cũng th t khó cho ng i dân Sài Gòn m i l n có khách ph ng xa đ n ch i, xin đ c gi i thi u nh ng th và n i “ch Sài Gòn m i có”. Tôi đã nhi u l n r i vào tâm tr ng nh v y. B i cái đ p c a Sài Gòn là n m trong s c s ng c a thành ph , trong tính cách, văn hóa, l i s ng... c a con ng i Sài Gòn, là nh ng cái mà ph i s ng và g n bó v i thành ph này m i c m nh n đ c. Ch riêng t sau 1975 đ n nay, chính thành ph này đã luôn luôn là n i đi tiên phong trong m i đ i m i v kinh t cho đ n m i hình th c “c i trời”, xã h i hóa trong lĩnh v c văn hóa văn ngh , chính thành ph này đã th ng xuyên gánh vác vai trò đ u tàu v kinh t , đóng góp nhi u nh t vào ngân sách qu c gia, đi đ u trong nh ng phong trào t thi n, c u tr , là vùng đ t m , đ t h a cho bao nhiêu th h trong Nam ngoài B c tìm đ n sinh s ng, thành đ t l n thành danh. Nh ng thành ph này cũng ch u nhi u thi t thời. B i Hà N i là th đô nên trong các ch tr ng đ u t , xây đ ng, m r ng, nâng c p... đ u ph i đ c u tiên tr c, đi u đó đã h n. Ngay trong khía c nh “tinh th n”, thành ph d ng nh cũng ch a đ c ng x m t cách công b ng. M t ví d nh : có r t nhi u bài hát, bài th , tác ph m văn h c, h i h a, phim tài li u... nói v Hà N i, Hu ... nh ng ch có m y tác ph m nh v y v Sài Gòn.

Mang m t món n tinh th n v i thành ph , đã có vài l n tôi và m t vài ng i b n trong gi i văn ngh mu n làm m t cái phim tài li u v Sài Gòn. V đi n m o Sài Gòn. Văn hóa Sài Gòn. Con ng i Sài Gòn. Tính cách Sài Gòn... B ng cái nhìn c a ng i Sài Gòn, th ng yêu và đau lòng tr c nh ng thay đ i, m t mát, bi n đ ng... c a Sài Gòn và c a nh ng con ng i Sài Gòn hôm nay. Nh ng r i vì r t nhi u lý do - trong đó có lý do cái nhìn và cách đ t v n đ c a chúng tôi v Sài Gòn đã t o nên s e ng i c a nh ng quan ch c văn ngh trong v i c xét duy t đ tài. Cho đ n khi chúng tôi bu c ph i chuy n sang phim tài li u truy n hình nhi u t p, làm gi m nh v n đ , chuy n sang tính ch t văn hóa l ch s nhi u h n thì cái đ c ng đó m i đ c thông qua. Nh ng ch a k p tri n khai thì l i x y ra v tôi “có v n đ v chính tr” theo quan đi m c a các v công an PA25 (t c công an văn hóa), m i d án phim tài li u, phim truy n đang ho c s p th c hi n l i n b ng ng l i. Hình nh sau này khi tôi đã ra đi, ở cái đài truy n hình n i chúng tôi đã giao đ c ng phim tài li u v Sài Gòn, ng i ta v n ti p t c th c hi n m t phim tài li u v Sài Gòn, nh ng v i m t ê-kíp khác, và t t nhiên, v i m t cái nhìn khác, quan đi m khác.

Bây gi tôi đã xa Sài Gòn. Món n v i thành ph nh v y là ch a tr đ c và cũng không bi t đ n bao gi tr . M i l n có đ p ghé qua nh ng thành ph xinh đ p c a n c ng i, nh v cái b n b , ng n ngang, ch p vá, cùng vô v n nh ng cái ph n th m m , phi văn hóa... đang t n t i c a Sài Gòn - h qu c a s y u kém, vô trách nhi m c a gi i lãnh đ o, qu n lý thành ph nói riêng và c a c m t th ch chính tr xã h i nói chung gây nên, ch còn bi t th dài... Sài Gòn

!